

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, экономический потенциал, торговое предприятие.

Plchuk O.O., Kostak Kh.I. Forming of basic directions of strategic management economic potential of trade enterprises

It's investigated the current concept of strategic management. Formed SWOT-analysis matrix for further selection strategy. In the article is proposed the strategic directions of economic potential of commercial enterprises.

Keywords: strategy, strategic management, economic potential, commercial enterprise.

УДК 334.711:330.341.4

Здобувач В.Б. Антонов – Інститут РД
НАН України, м. Львів

**ЕФЕКТИВНІСТЬ СЕКТОРАЛЬНИХ СТРУКТУРНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ: ВНЕСОК ПРЯМИХ
ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ**

Досліджено ефективність структурних трансформацій за участю прямих іноземних інвестицій, а саме оцінено еластичність секторальних структурних змін між показниками зайнятості населення, прямих іноземних інвестицій і валового внутрішнього продукту задля вдосконалення механізму залучення та регулювання прямих іноземних інвестицій, оптимізації масштабу і характеру структурних зрушень у різних секторах економіки.

Ключові слова: структурні трансформації, структурні зрушення, прямі іноземні інвестиції, зайнятість, валовий внутрішній продукт.

Інноваційний розвиток національної економічної системи та високий рівень її конкурентоспроможності, ефективність капіталовкладень нерозривно пов'язані із здійсненням прогресивних структурних зрушень. Проте, для дослідження ефективності структурних трансформацій, зокрема за участю іноземних інвестицій важливо оцінити наслідки змін у структурі залучення іноземних капіталів на ефективність для економіки країни (регіонів, окремих секторів і галузей), адаптивність економічної структури, а також вплив факторів на напрямок структурних зрушень. Такий аналіз послужить основою для визначення критеріїв і перспектив пріоритетного інвестування прогресивних структурних зрушень у вітчизняній економічній системі [1].

Аналіз залучення іноземних інвестицій слід проводити з позиції впливу на зміну галузевої, регіональної, технологічної структури, структури власності, конкуренції, виробничих фондів, розподілу національного доходу (структура споживання й нагромадження), макроекономічних пропорцій (структура споживання, заощадження й інвестицій), зовнішньої торгівлі (структура експорту і імпорту) і т. ін.

Також важливо визначити межу або критерії переходу зміни в структурі економіки в структурне зрушення (кількісних змін в якісні). Адже кількісна зміна пропорцій між окремими елементами в структурі приводить до зміни якості взаємозв'язків між ними. При цьому, критеріями структурних зрушень, поряд з іншими, будуть [2, с. 3-4]:

- у галузевій структурі економіки – виникнення галузевих диспропорцій і деформацій міжгалузевих взаємозв'язків (наприклад, з погляду цінових перекосів);

- у *міжрегіональній структурі* – зміна взаємозв'язків між дотаційними регіонами й регіонами-донорами внаслідок нерівномірної динаміки регіонального продукту в структурі ВВП;
- у *технологічній структурі* – зміна взаємозв'язків між технологічними укладами (ТУ) внаслідок росту частки передових ТУ (впровадження комп'ютерної техніки, засобів зв'язку й комунікацій, глобальних і локальних мереж);
- у *структурі власності* – підвищення частки приватної власності внаслідок приватизації як фактор становлення ринкових взаємозв'язків;
- у *структурі конкуренції* – збільшення частки одного виробника веде до монополізації ринкових зв'язків і т. ін.

Незважаючи на те, що напрямок структурних зрушень в економіці України здійснюється з дотриманням загальносвітових тенденцій, проте їх інтенсивність є надто низькою, порівняно з європейськими трансформаційними країнами. Окрім меншої інтенсивності, процес структурування економіки країни має також якісні відмінності від світових тенденцій.

Узагальнення результатів аналізу підсистем економіки та динаміки їх зміни дає змогу стверджувати про наявність істотних диспропорцій в окремих видів структурної побудови: (1) галузевому (домінування окремих галузей та підприємств щодо обсягів виробництва; невідповідність структурної побудови конкурентоспроможній структурі економік сусідніх країн); (2) територіальному (концентрація економічної активності в обласних центрах та окремих містах з поглибленням рівня депресивності районів та малих міст); (3) відтворювальному (переважання власних коштів підприємств в структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування на противагу кредитним ресурсам, коштам вітчизняних та зарубіжних інвесторів; територіальна концентрація ПЗІ; відсутність значущих обсягів портфельних інвестицій); (4) зовнішньоекономічному (домінування в структурі експорту неконкурентоспроможних у стратегічній перспективі товарів; низький рівень диверсифікації експорту; надмірна залежність від критичного імпорту); (5) інноваційно-технологічному (низька питома вага високотехнологічної продукції в експорті та частка інноваційно активних підприємств); (6) інституційному (зменшення економічної активності малих підприємств; низький ступінь схильності населення до заощаджень та інвестування; нерозвиненість ринкової інфраструктури) [3, с. 11].

Дослідження взаємозв'язку структурних трансформацій у сфері зайнятості, прямих іноземних інвестицій та валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності в Україні (табл. 1) дає змогу оцінити як якість структурних зрушень (діяльнісно-видові зміни загалом), так і ефективність прямих іноземних інвестицій в економіку України через оцінку еластичності структурних змін у сфері зайнятості та виробництва.

Так, скорочення частки будівництва у виробництві ВВП відбувалося на тлі його стабільної питомої ваги в структурі прямих іноземних інвестицій, що свідчить про зниження ефективності іноземних капіталовкладень в цій сфері (табл. 1). Це також підтверджується найвищими темпами зниження валової доданої вартості у будівництві (-45,9 %). Проте позитивним є те, що в структурі зайнятості у будівництві відбувся приріст питомої ваги, яка стабільно зберігається протягом останніх трьох років (див. табл. 1).

Менш ефективними є структурні зміни у сільському господарстві, а саме середній темп зміни структури цього виду економічної діяльності за обсягами прямих іноземних інвестицій становив 105 %, а за ВВП і зайнятістю відповідно 94 % і 95 %. Це свідчить про недостатню ефективність використання прямих іноземних інвестицій в сільському господарстві.

Табл. 1. Структурні трансформації у сфері зайнятості, прямих іноземних інвестицій та валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності в Україні* (питома вага, %)

Види економічної діяльності		Сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство	Добувна промисловість	Переробна промисловість	Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	Будівництво	Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльність готелів та ресторанів	Діяльність транспорту та зв'язку	Освіта	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Фінансова діяльність	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
Прямі іноземні інвестиції	2005	19,37	3,01	13,25	3,12	4,55	20,19	6,77	8,07	6,56	1,20	4,67
	2006	17,62	2,94	13,44	3,09	4,76	21,24	6,89	8,15	6,54	1,37	5,03
	2007	16,67	2,88	13,07	3,06	4,93	21,83	6,95	8,10	6,50	1,65	5,43
	2008	15,84	2,83	12,42	3,21	4,98	22,62	6,99	8,12	6,53	1,88	5,49
	2009	15,61	2,71	11,75	3,16	4,79	23,42	6,87	8,41	6,68	1,74	5,69
Зайнятість населення	2005	1,84	1,96	28,24	0,41	3,04	13,17	4,76	0,20	1,01	6,79	6,25
	2006	1,87	2,00	25,67	0,61	3,89	13,88	4,54	0,17	0,83	11,64	8,19
	2007	1,89	3,56	23,06	0,47	5,52	11,85	4,31	0,06	0,64	16,48	9,04
	2008	2,30	3,01	19,25	0,36	5,44	11,51	3,96	0,04	0,35	20,09	10,15
	2009	2,19	2,82	19,34	0,38	5,53	11,62	3,76	0,03	0,30	22,41	10,16
Валовий внутрішній продукт	2005	9,18	4,06	19,68	3,44	3,71	12,69	10,75	4,73	3,16	—	—
	2006	7,54	4,05	20,11	3,42	3,89	12,6	10,3	4,82	3,26	—	—
	2007	6,58	4,4	19,9	3,23	4,23	13,21	9,72	4,57	3,13	—	—
	2008	6,87	5,73	17,38	3,04	3,08	13,85	9,18	4,59	3,08	7,1	9,4
	2009	7,16	3,87	15,85	3,46	2,42	13,46	11,32	5,22	3,45	7,86	10,93

*Розраховано за даними [4;5]

Натомість у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльності готелів та ресторанів прямі іноземні інвестиції було використано найбільш ефективно, адже, середній темп зміни структури цього виду економічної діяльності за обсягами прямих іноземних інвестицій хоч і становив 97 %, проте це зумовило темп росту структури за ВВП і зайнятістю відповідно 101 % і 104 %.

Ефективність структурних трансформацій в економіці України можна також оцінити використовуючи показники еластичності, що допоможе проаналізувати взаємозв'язок між швидкістю структурних змін у сфері зайнятості, виробництва та прямих іноземних інвестицій за кожним видом економічної діяльності:

$$K_i^q = \frac{\Delta VВП_i}{\Delta ПП_i}, \quad K_i^q = \frac{\Delta Z_i}{\Delta ПП_i}, \quad K_i^q = \frac{\Delta VВП_i}{\Delta Z_i},$$

де: K_i^y – коефіцієнт еластичності темпів зміни одного показника до іншого у i виді економічної діяльності за 2005-2009 роки; $\Delta\Pi\Pi_i$ – середньорічний темп зміни частки прямих іноземних інвестицій в i вид економічної діяльності за відповідний період; ΔZ_i – середньорічний темп зміни частки зайнятості i виду економічної діяльності за відповідний період; $\Delta BB\Pi_i$ – зміна частки валового виробництва (внутрішнього продукту) i виду економічної діяльності за відповідний період.

Коефіцієнти еластичності структурних трансформацій в економіці України, зокрема між показниками зайнятості населення, прямих іноземних інвестицій і ВВП розраховано в табл. 2.

Коефіцієнти еластичності характеризують чутливість або щільність (тісноту) зв'язку між змінними в розрізі видів економічної діяльності. Так зокрема, коефіцієнт 1,04 показує, що на зміну структури прямих іноземних інвестицій в переробній промисловості на 1 % структурні трансформації за обсягами валового внутрішнього продукту відповідають зміною у 1,04 в.п. Прогнозуючи майбутні тенденції зміни структури, можна зазначити, що збільшення питомої ваги прямих іноземних інвестицій в переробній промисловості на 1 в.п. може спричинити зміну в структурі ВВП на 1,04 в.п. Тобто, всі коефіцієнти еластичності < 1 свідчать про низьку чутливість (ефективність) структурних змін за обраними показниками, водночас коефіцієнт еластичності ≥ 1 свідчить про ефективність структурних трансформацій в процесах залучення прямих іноземних інвестицій, яка детермінує позитивні зміни структури ВВП та зайнятості.

Табл. 2. Еластичність структурних трансформацій в економіці України*

Види економічної діяльності	Коефіцієнти еластичності		
	$\frac{\Delta BB\Pi_i}{\Delta\Pi\Pi_i}$	$\frac{\Delta Z_i}{\Delta\Pi\Pi_i}$	$\frac{\Delta BB\Pi_i}{\Delta Z_i}$
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, рибництво	0,90	0,91	0,99
Добувна промисловість	0,90	0,89	1,01
Переробна промисловість	1,04	1,07	0,98
Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	1,02	1,02	1,00
Будівництво	0,77	0,87	0,89
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльність готелів та ресторанів	1,05	1,07	0,98
Діяльність транспорту та зв'язку	1,07	1,06	1,01
Освіта	1,59	1,57	1,01
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,38	1,36	1,02
Фінансова діяльність	0,82	0,81	1,01
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	1,03	0,93	1,11

* Розраховано на основі даних табл. 1 і формули

Зокрема, зміна структури прямих іноземних інвестицій була чинником підвищення рівня ВВП та зайнятості в переробній промисловості; виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води; торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, діяльності готелів та

ресторанів; діяльності транспорту та зв'язку; освіти; охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги; операціях з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям (останній вид лише за ВВП) (табл. 2). Тобто, за даними цієї таблиці можна оцінити вектор динаміки прямих іноземних інвестицій, ВВП та зайнятості в розрізі окремих видів економічної діяльності, а за іншими даними – залежність (еластичність) середньорічних темпів зміни структури за відповідними показниками.

Отримані результати можуть бути використані під час оцінювання ефективності функціонування та вдосконалення механізму залучення та регулювання прямих іноземних інвестицій в економіку країни. Крім того, застосовані методичні підходи дають змогу проводити комплексний моніторинг масштабу і характеру структурних зрушень у різних секторах економіки, порівнювати режими їх розвитку, достовірно оцінювати вплив іноземного капіталу на розвиток економічних процесів загалом.

Незважаючи на посилення глобальної конкуренції на ринку капіталів, зміни в структурі потоків іноземних інвестицій повинні бути основою для розроблення структурної політики країни у сфері капіталовкладень на основі національних економічних пріоритетів та забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах її інтеграції у світове господарство. А пролонгація хаотичної та необґрунтованої секторальної структурної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій може зумовити не лише подальше зниження ефективності інвестиційного процесу, технологічне відставання і зниження економічної безпеки, але й призведе до структурних деформацій та диспропорцій на територіально-галузевому рівні, неефективного використання соціально-економічного потенціалу країни і, як наслідок, до зниження її конкурентоспроможності.

А для гармонізації структурних пропорцій економіки України загалом вкрай необхідною є науково-обґрунтована політика структурної перебудови з виваженою системою структурних пропорцій та орієнтирів на основі покращення відтворювальних пропорцій розвитку економіки, пріоритетного посилення потенціалу стратегічно важливих галузей економіки, перспективних інвестиційних проектів та інноваційної діяльності, усунення територіального дисбалансу розвитку економіки країни, а також формування ринкових механізмів зі створення відповідних умов та адаптивності економічної структури для бажаних структурних змін.

Література

1. Антонов В.Б. Оцінка ефективності структурних трансформацій залучення прямих іноземних інвестицій в Україні / В.Б. Антонов // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 14.
2. Мельник М.І. Структурні трансформації в економіці Карпатського регіону: інвестиційний аспект / М.І. Мельник // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 4. – С. 3-12.
3. Дідич О.О. Структурні реформи в країнах Центральної та Східної Європи: теоретичні та прикладні підходи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.02 / Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – К., 2008. – 20 с.
4. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держком. статистики України, 2009. – 567 с.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Антонов В.Б. Эффективность секторальных структурных трансформаций в Украине: вклад прямых иностранных инвестиций

Проведено исследование эффективности структурных преобразований с участием прямых иностранных инвестиций, а именно оценена эластичность секторальных структурных изменений между показателями занятости населения, прямых иностранных инвестиций и валового внутреннего продукта для усовершенствования механизма привлечения и регулирования прямых иностранных инвестиций, оптимизации масштаба и характера структурных сдвигов в различных секторах экономики.

Ключевые слова: структурные трансформации, структурные сдвиги, прямые иностранные инвестиции, занятость, валовой внутренний продукт.

Antonov V.B. Effectiveness of sectoral structural transformations in Ukraine: the contribution of foreign direct investment

The study of the effectiveness of structural reforms with the participation of foreign direct investment, namely, the estimated elasticity of sectoral structural changes between the indicators of employment, foreign direct investment and gross domestic product to improve the mechanism for attracting and regulating foreign direct investment, streamlining the size and nature of structural changes in various economic sectors

Keywords: structural transformation, structural changes, foreign direct investment, employment, gross domestic product.

УДК 330.322+330.142

*Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;
магістрант І.Ю. Шлапак – Львівська КА*

**ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОЕКТУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Наведено характеристику основних етапів формування та розвитку інвестиційного потенціалу підприємства. Визначено основні шляхи вдосконалення обґрунтування доцільності інвестування. Досліджено основні тенденції, що склались на інвестиційному ринку України.

Актуальність теми. Деструктивні зміни в економіці України, що відбулися за останні два роки під впливом світової фінансово-економічної кризи, крім інших проблем, актуалізували питання щодо інвестиційних ресурсів та забезпечення інноваційного розвитку реального сектору економіки. Однією із основних причин неефективного ведення господарської діяльності більшості підприємств є застаріле обладнання та відсутність прогресивних енергоощадних технологій. За таких обставин велике значення має забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, що передбачає вирішення фінансових проблем щодо залучення та використання інвестиційних ресурсів, а також визначення чутливості інвестиційної ефективності до зміни ефектоутворювальних чинників виробництва інноваційної продукції.

Питання інвестиційного та інноваційного розвитку на макро- та мікрорівнях досліджували такі зарубіжні науковці як Ю. Брігхем, В. Бочарова, Л. Гітман, Є. Нагашев, Є. Стоянова, У. Шарп, Ю. Яковець та інші. Вагомий внесок у розвиток питання визначення інвестиційної привабливості та обґрунтування проекту розвитку підприємства зробили вітчизняні вчені-економісти І.О. Бланк, А. Загорський, Г. Вознюк, Г. Партін, О. Носова, В. Шеремета, В. Павлюченко, В. Шапіро, Л. Валінурова, О. Казакова та інші. Дослідженню